

JOANNA MATUSZEWSKA

Instytut Architektury i Urbanistyki

Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska
Politechniki Łódzkiej

ASPEKTY EDUKACJI – RAPORT DLA UNESCO MIĘDZYNARODOWA KOMISJA DO SPRAW EDUKACJI DLA XXI WIEKU

Opiniodawca: **dr hab. inż. Anna Palej, prof. PK**

Współczesny świat stwarza idealne warunki dla rozwoju edukacji głównie za sprawą szybszego przepływu informacji i wymiany międzykulturowej. Proces kształcenia jednak nigdy nie jest dziełem ukończonym i trwa on niemalże od narodzin, aż do śmierci jednostki. Coraz częściej używa się określenia „edukacji ustawicznej” jako uczenia się przez całe życie. Owe long life learning, oprócz pogłębiania doświadczeń i rozbudzania zainteresowań, jawi się również jako okazja do wyrównania szans czy zaktualizowania wiedzy. Sformułowany w latach 90. XX wieku Raport Delorsa “Edukacja – jest w niej ukryty skarb” przyniósł przełom w spojrzeniu na koncepcję nauki przez całe życie oraz wyodrębnił podstawowe aspekty edukacji, stanowiące jednocześnie główne filary wiedzy.

Pojęcie edukacja posiada wiele znaczeń. Łacińskie *educatio* – wychowanie to zaledwie jeden z nich. To zarówno proces zdobywania wiedzy, jak i przekazywania jej (wówczas mowa o kształceniu). Bez wątpienia edukacja jest podstawą rozwoju cywilizacji, a główny postęp wiedzy dokonuje się zazwyczaj na styku różnych dyscyplin.

XXI wiek tworzy bezprecedensowe warunki do obiegu i gromadzenia informacji. Edukacja przekazuje masowo coraz więcej wiedzy i umiejętności, czyniąc to coraz skuteczniej, tak aby mogły być one gwarantem pomyślnego jutra. Powinna jednocześnie dokonywać adekwatnej selekcji, znaleźć punkty odniesienia, które będą chronić strefę publiczną i prywatną przed zalewem wiadomości oraz pozwolą zachować właściwy, indywidualny oraz zbiorowy kierunek rozwoju. Współcześnie „już nie wystarczy, aby jednostka zgromadziła [...] zapas wiedzy, z której mogłaby następnie czerpać w nieskończoność. Powinna umieć wykorzystywać w ciągu całej swojej egzystencji wszystkie okazje do aktualizowania,

pogłębiania i wzbogacania tej podstawowej wiedzy i dostosowywać się do zmieniającego się świata” [1, s. 85].

Raport *Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku*, pod przewodnictwem Jacques’a Delorsa, sugeruje organizowanie edukacji „wokół czterech aspektów kształcenia, które przez całe życie jednostki będą niejako filarami jej wiedzy: *uczyć się, aby wiedzieć*, tzn. aby zdobywać narzędzia rozumowania; *uczyć się, aby działać*, aby móc oddziaływać na swoje środowisko; *uczyć się, aby żyć wspólnie*, aby uczestniczyć i współpracować z innymi [...]; wreszcie *uczyć się, aby być*” [1, s. 85].

Wg Komisji cztery drogi powinny stanowić całość, mającą wiele punktów zbieżnych, przecinających się i uzupełniających wzajemnie. Zwykłe kształcenie natomiast „jest zorientowane głównie, jeśli nie wyłącznie na *uczyć się, aby wiedzieć*, w dużo mniejszym stopniu na *uczyć się, aby działać*” [1, s. 86]. Pozostałe filary wiedzy są natomiast najczęściej dziełem przypadku, sprzyjających uwarunkowań. Z całą pewnością nie są naturalną kontynuacją dwóch pierwszych. Edukacja natomiast powinna być doświadczeniem globalnym, całościowym, rozpatrywanym zarówno w aspekcie poznawczym, jak i praktycznym. Powinna umożliwić każdej jednostce odkrywanie, pobudzanie i wzmocnienie potencjału twórczego.

Uczyć się, aby wiedzieć

Edukacja jest rozumiana bardziej jako „opanowanie narzędzi wiedzy niż zdobycie encyklopedycznych i skodyfikowanych wiadomości” [1, s. 86]. Ma służyć rozwijaniu indywidualnych zdolności zawodowych, rozumieniu, poznawaniu i odkrywaniu. Poznanie metod rozwiązywania problemów, ćwiczenie pamięci czy myślenia, pozwoli na odpowiednie selekcjonowanie i późniejsze przyswajanie informacji, aby móc pogłębiać pracę w zakresie wybranych tematów. Rozwijanie własnych zainteresowań przyczynia się do interpretowania rzeczywistości, a tym samym powoduje powstawanie niezależnych opinii czy sądów, co również wzbogaca posiadaną przez nas wiedzę. Jednak jej zdobywanie jest procesem złożonym i stale ewoluującym, dlatego też wszechdyscyplinarność, z wyjątkiem kształcenia bazowego, wydaje się być złudzeniem. Profesja w danej dziedzinie nie może obyć się natomiast bez znajomości nauki ogólnej [1, s. 87]. „Specjalista zmykając się w swej własnej wiedzy, naraża się na utratę kontaktu z innymi i niezależnie od okoliczności będzie miał trudności w nawiązywaniu współpracy. Z drugiej strony kultura ogólna [...] niezależnie od epoki i miejsca sprzyja otwarciu się na inne obszary wiedzy: w ten sposób może dokonywać się twórcza synergia między dyscyplinami” [1, s. 87].

Uczyć się, aby działać

Edukacja to przede wszystkim umiejętność stosowania nabytej wiedzy w praktyce. Najczęściej proces ten jest ściśle powiązany z *uczyć się, aby wiedzieć*, jest pewnego rodzaju weryfikacją w odniesieniu do „realnego” życia i możliwością faktycznego zastosowania zdobytych informacji. Ten aspekt kształcenia to także prognozowanie na przyszłość, dobór odpowiednich metod w perspektywie otrzymania pożądanych rezultatów odpowiadających na potencjalne zapotrzebowanie rynku. „Tak więc edukacja powinna stale przystosowywać się do zmian społecznych, nie zaniebując przekazywania osiągnięć, podstaw i rezultatów ludzkiego doświadczenia” [1, s. 19]. Działanie to także umiejętność współpracy, życie w społeczeństwie, relacje interpersonalne. Zatem istnieją pewne predyspozycje czy cechy, których nie możemy wyuczyć się poprzez tradycyjne kształcenie, a które możemy nabyć poprzez obcowanie z innymi. Zagadnienie wspólnego życia podejmuje kolejny filar wyodrębniony przez Komisję do spraw Edukacji dla XXI wieku.

Uczyć się, aby żyć wspólnie

Współcześnie, pojęcie „wspólnoty” nabiera nowego znaczenia. „Żyć wspólnie” nie oznacza już działania stricte lokalnego, lecz coraz częściej globalne, wykraczające zasięgiem poza konkretny kraj czy wręcz kontynent. Zwiększona mobilność ludzi oraz rozwój środków przekazu ułatwia kontakt z innymi narodowościami czy kulturami. Współżycie z innymi wymaga od nas zrozumienia ich odrębności i różnorodności przy jednoczesnym uświadomieniu podobieństwa i współzależności [1, s. 94]. Życie wspólnie z innymi to, oprócz pracy w grupie, podejmowanie inicjatyw, współdziałanie czy przedsiębiorczość. Niezwykle ważna jest wymiana doświadczeń, informacji, wzajemne przenikanie oferowanych usług. Pewien rodzaj sektorowości stanowi ład, tematyczność i powinien być gwarantem jakości. Dodatkowo istnienie konkurencyjności wzmacnia rywalizację i współzawodnictwo, co przy zachowaniu poprawnych proporcji może stanowić pozytywną motywację do pracy i nauki danej jednostki. „Znajomość własnych emocji, umiejętność radzenia sobie i motywowania się, a także nawiązywanie relacji są niezbędnymi towarzyszami wiedzy. Razem wzięte wydają się one wartościami koniecznymi do przetrwania w XXI wieku” [2].

Uczyć się, aby być

Edukacja jest tutaj czynnikiem pełnego rozwoju każdej jednostki, procesem indywidualnym i interaktywną strukturą społeczną [1, s. 97]. Odpowiedni zasób wiedzy pozwala „każdemu zrozumieć otaczający świat i czuć się jego odpowiedzialnym i rzeczywistym uczestnikiem. Jak nigdy dotąd, edukacji zdaje się

przypadać zasadnicza rola w wyposażeniu wszystkich ludzi w wolność myśli, osądu, uczucia i wyobraźni, której potrzebują, aby rozwijać swoje talenty i pozostać, na ile to możliwe, panem swojego losu” [1, s. 96]. Osobisty rozwój jednostki, kształtowanie jej osobowości jest procesem ciągłym, powstającym w toku rozwoju społecznego [3], stąd też niezwykle istotna jest tzw. edukacja ustawiczna, zwana również edukacją permanentną.

Longlife learning

Wdrażanie do idei uczenia się przez całe życie pociąga za sobą zmianę w podejściu do edukacji. Uczenie się rozprzestrzenia się poza systemy edukacyjne i szkoły, ma miejsce wszędzie, w wielu różnych sytuacjach i warunkach. Obejmuje wszystkie etapy zawodowego i społecznego rozwoju. Takie pojmowanie edukacji odzwierciedla tezę, że każdy człowiek posiada zarówno zdolność, jak również prawo do uczenia się. Implikuje to kolejną tezę, że człowiek, podejmując wyzwania edukacyjne, wpływa na przebieg swojego życia [4]. Longlife learning, czyli edukacja przez całe życie jawi się jako dobra okazja do wyrównania szans między ludźmi. Zarówno mowa tu o dysproporcjach spowodowanych środkami materialnymi, dostępem do edukacji, ale także zaniedbaniem czy przerwaniem nauki w latach wcześniejszych. Ponadto, we współczesnym świecie, zdobyte umiejętności bardzo szybko ulegają przedawnieniu i istnieje ciągła potrzeba ich aktualizowania. Badania wykazują również zależność pomiędzy stopniem wykształcenia a chęcią do uczenia się. Zauważalne jest zjawisko kumulatywne: im wyższe wykształcenie, tym większa chęć do nauki [1, s. 101]. Stąd też częściej jako edukację ustawiczną rozumie się kształcenie dorosłych, jednak nie jest to tendencja słuszna. Ideą kształcenia przez całe życie jest bowiem edukacja zarówno dzieci, młodzieży, jak i dorosłych czy seniorów, przy zachowaniu płynności w przejściu pomiędzy kolejnymi etapami edukacji [5, s. 126]. Ofertą najczęściej kierowaną do osób dorosłych i seniorów są wykłady przeznaczone dla szerokiej publiczności, czy zajęcia fakultatywne. U młodzieży główny nacisk kładzie się na zacieśnieniu więzi między szkolnictwem średnim a wyższym, zwłaszcza w postaci kursów przygotowawczych, by umożliwić płynne przejście ze świata szkoły średniej do dość odmiennego świata szkoły wyższej [5, s. 125]. Najmłodszym oferuje się warsztaty popularyzujące naukę, rozbudzające wyobraźnię i motywację. Na przykładzie samej Politechniki Łódzkiej, Wydziału Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska można pokazać próby kształcenia ustawicznego. Oprócz działalności dydaktycznej ze studentami, są organizowane zajęcia w ramach Łódzkiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku czy Łódzkiego Uniwersytetu Dziecięcego. W najbliższej przyszłości każdy Europejczyk stanie w obliczu konieczności zapoznania się z najnowszymi osiągnięciami techniki, po to aby móc czynnie uczestniczyć w życiu i rozwoju społeczeństwa, którego elementarną wartość będzie stanowił wiedza. Dziś zatem kształcenie ustawiczne stanowi swoisty pomost pomiędzy historią, współczesnością i przyszłością edukacji [6].

Literatura

- [1] **Delors J.:** Edukacja jest w niej ukryty skarb. Warszawa, 1998.
- [2] **Day Ch.:** Od teorii do praktyki. Rozwój zawodowy nauczyciela, za: Poraj G., Od pasji do frustracji. Modele psychologicznego funkcjonowania nauczycieli. Łódź, 2009, s. 18.
- [3] Encyklopedia Popularna PWN. Warszawa, 1982, s. 553.
- [4] **Klimowicz G. (red.):** Otwarta Przestrzeń Edukacyjna. Kształcenie drogą elektroniczną. Edukacja przez całe życie. Inicjatywy Wspólnoty Europejskiej. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji - Narodowa Agencja Programu Socrates, Warszawa, 2002, s. 51-52., za: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/10/id/179> [dostęp: 28.04.2011].
- [5] **Fraćkowiak A.:** Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego – konkurencja dla uczelni amerykańskich? Płock, 2007.
- [6] <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/11/id/201> [dostęp: 28.04.2011].

ASPECTS OF EDUCATION – ON THE BASIS OF REPORT TO UNESCO OF THE INTERNATIONAL COMMISSION ON EDUCATION FOR THE TWENTY-FIRST CENTURY

Summary

The modern world creates perfect conditions for development of education, mainly because of fast flow of information and intercultural cooperation. The learning process is never completed and continues almost from birth to death of a human. Learning throughout life has even its own name – "lifelong learning". Lifelong learning accumulates experience and arouses interests as well as rebalances chances and updates knowledge. Formulated in the 90s of the twentieth century Delors Report "Education the treasure within" brought the breakthrough in the overview of the concept of permanent education and defined the fundamental aspects of knowledge.